

Ny rapport: Overvågningstrykket i Danmark når historisk niveau

Politiske ønsker om øget tryghed, effektivitet og kontrol har sammen med den teknologiske udvikling ført til en kraftig vækst i offentlige myndigheders overvågning af borgerne. En ny rapport fra Justitia viser, at den øgede dataovervågning og tv/video-overvågning udfordrer både databeskyttelsesretlige regler og borgernes grundlæggende ret til privatliv.

De seneste uger har både justitsminister Peter Hummelgaard ([artikel](#)) og kommunalvalgskandidat for Socialdemokratiet Kasper Stisen ([artikel](#)) til Berlingske proklameret, at de ønsker at øge tv-overvågningen i det offentlige rum for at øge trygheden.

15. februar 2025

Justitia

Vesterbrogade 69D 1 th.

1620 København V

Justitia-int.org

info@justitia-int.org

Justitias rapport har imidlertid afdækket, at der allerede er sket en massiv vækst i anvendelsen af forskellige former for tv/video-overvågning, hvilket skyldes en række løbende udvidelser af især politiets, men også andre aktørers muligheder for at videoovervåge som led i kriminalitetsbekæmpelse og af tryghedsskabende hensyn. Danmark har således bevæget sig meget langt væk fra den oprindelige og stærkt begrænsede adgang til videoovervågning, som byggede på hensynet til at kunne færdes på frit tilgængelige områder uden at blive udsat for skjult iagttagelse eller fotografering. Selvom hensynene bag den øgede videoovervågning er forståelige og legitime, må der stilles alvorlige spørgsmål ved, om de databeskyttelsesretlige og menneskeretlige krav til at iværksætte en så omfattende overvågning kan anses for opfyldt. Det gælder i særlig høj grad for den tryghedsskabende videoovervågning.

På tilsvarende vis har digitaliseringen af den offentlige sektor givet øgede muligheder for dataovervågning gennem indsamling, deling og samkøring af personoplysninger, som typisk sker uden borgernes vidende eller nogen konkret anledning. Afhængig af dataovervågningens intensitet kan det åbne op for, at der kan tegnes profiler af de enkelte borgere.

Det er naturligvis helt legitimt at føre effektiv kontrol med f.eks. udbetaling af sociale ydelser og indbetaling af skat, men lovgrundlaget bag dataovervågningen er sjældent af en sådan kvalitet, at de enkelte indgreb kan anses for tilstrækkelig afgrænsede og forudsigelige. Det giver myndighederne stadig friere hænder til at vurdere, hvilke data der skal indhentes og samkøres uden reel demokratisk kontrol eller gennemsigtighed. Uklarheden i retsgrundlaget gør det samtidig vanskeligt at forholde sig til nødvendigheden og proportionaliteten. Den stigende anvendelse af teknologiske løsninger og algoritmer, som overvåger flere millioner borgeres data for at finde de få, må dog anses for at indebære en betydelig risiko for at øge overvågningstrykket på måder, som ikke er forenelig med de grundlæggende rettigheder.

"Overvågning kan i visse tilfælde være et legitimt redskab, men vi ser en bekymrende udvikling, hvor overvågning bliver et universalmiddel til at løse alt fra kriminalitet og tryghedsudfordringer til at sikre mod fejl og snyd med sociale ydelser og skat – uden dokumentation for, at det faktisk virker. Myndighedernes adgang til overvågning udvides markant, mens borgernes retssikkerhed og ret til

privatliv gradvist svækkes. Overvågning retfærdiggøres ofte med et abstrakt hensyn til tryghed, men uden en præcis definition af, hvad tryghed indebærer, og uden at afveje konsekvenserne for frihedsrettighederne. Vi risikerer at glide ind i et samfund, hvor overvågning ikke længere er et nødvendigt onde, men en normaltilstand – og det er en udvikling, vi som retssamfund bør modsætte os." – Birgitte Arent Eiriksson, direktør i Justitia.

Justitias rapport viser, at nye overvågningstiltag ofte præsenteres og debatteres isoleret som nødvendige og legitime løsninger på konkrete trusler eller situationer. Der er sjældent fokus på det samlede overvågningstryk, når nye tiltag vedtages. Det betyder, at hver ny foranstaltning vurderes enkeltvis, uden en samlet analyse af, hvordan den bidrager til den stigende overvågningsbyrde for borgerne.

"Denne fragmenterede tilgang gør det svært at sikre, at overvågning forbliver proportional og demokratisk legitim. Når nye overvågningstiltag løbende lægges oveni hinanden uden en helhedsorienteret vurdering af deres konsekvenser, risikerer vi at miste overblikket over, hvor omfattende overvågningen af borgerne reelt er blevet," tilføjer Justitias direktør Birgitte Arent Eiriksson.

Rapporten indeholder en tidslinje med en lang række eksempler på konkrete begivenheder, tiltag, og faktuelle forhold, der påvirker retten til privatliv og beskyttelse af personoplysninger i Danmark. Afsnit 5.3 i rapporten.

Rapporten peger på tre afgørende drivkræfter bag overvågningsudviklingen i Danmark:

Den teknologiske udvikling har uden tvivl haft afgørende indflydelse på overvågningens intensitet og omfang. Ny teknologi øger sporbarheden og giver nye muligheder for at sammenstille og profilere borgerne. Det muliggør en endnu mere intens, men ikke nødvendigvis mere ressourcekrævende overvågning og kontrol, da teknologien samtidig bliver billigere og mere tilgængelig.

Den politiske vilje styrer integrationen af ny teknologi i myndigheders kontrolindsats, f.eks. ved øget kameraovervågning og digitalisering. Effektivitetskrav og hensynet til borgernes sikkerhed har gennem årtier være drivende for at igangsætte nye initiativer, som øger overvågningen i samfundet. Senest ses et stærkt incitament til at investere i kunstig intelligens og ansigtsgenkendelsesteknologi, der intensiverer overvågningen.

Udviklingen af de **retlige rammer** er i særlig grad kendetegnet ved, at myndighedernes skøn i forhold til, hvornår der kan anvendes overvågning, er blevet stadig bredere. Dermed er det blevet mere uklart for borgerne, hvornår de kan blive udsat for overvågning.

Rapporten indeholder en række anbefalinger til bl.a., hvordan det kan sikres, at overvågningstiltag i højere grad end tidligere vurderes i sammenhæng med det eksisterende overvågningstryk, hvordan vi kan sikre bedre evaluering af overvågningsindsatser, og hvordan der kan sikres større gennemsigtighed for borgerne. Herudover anbefaler Justitia, at der nedsættes en kommission, som

skal undersøge vilkårene for privatlivets fred i Danmark anno 2025. Se oversigt over anbefalinger på næste side.

For yderligere information, kontakt:

Justitias direktør Birgitte Arent Eiriksson, birgitte@justitia-int.org/41103894

Kommunikationschef Søren Staghøj, soren@justitia-int.org/25485912

Anbefalinger

Anbefaling 1 - Kommission for Privatlivets Fred: Der skal nedsættes en kommission, som skal vurdere rammer og generelle vilkår for beskyttelsen af privatlivets fred i Danmark. Kommissionen skal også overveje, hvordan det kan sikres, at det samlede overvågningsomfang indgår i overvejelserne, når nye overvågningstiltag initieres og foreslås.

Anbefaling 2 - Overblik over det samlede overvågningsomfang: Der skal udpeges en central instans, som løbende kan skabe overblik over myndighedernes samlede overvågning af borgerne.

Anbefaling 3 - Klart retsgrundlag og sikring af demokratisk legitimation: Alle fagministerier skal forpligtes til at sikre, at alle fremtidige og eksisterende overvågningstiltag beskrives og reguleres særskilt med et klart retsgrundlag.

Anbefaling 4: Grundig lovgivningsproces: Alle lovforslag, som indeholder overvågningstiltag, skal ledsages af ensartede og strukturerede konsekvensvurderinger til belysning af retssikkerheds- og rettighedsmæssige konsekvenser, dataetiske overvejelser og en oversigt over allerede eksisterende overvågningstiltag på det pågældende område. Lovforslag om overvågningstiltag skal altid behandles i både Retsudvalget og det relevante fagudvalg.

Anbefaling 5 - Overvågningsetisk refleksionsværktøj: Der udarbejder et overvågningsetisk refleksionsværktøj, som skal være obligatorisk at anvende for myndighederne, når der overvejes tiltag og ny teknologi, der kan øge overvågning.

Anbefaling 6 - Evaluering af overvågningstiltag med fokus på proportionalitet: Øget fokus på grundig evaluering af, om formålet med overvågningen opnås, og at eksisterende overvågningstiltag ikke udvides uden forudgående evaluering af anvendelse og udbytte mm.

Anbefaling 7 - Øget gennemsigtighed: Der skal sikres et øget oplysningsniveau overfor borgerne, både når det gælder dataovervågning og videoovervågning,